

Паперові солдати

Про книгу

Двоє молодих українців зустрічаються у Варшаві 1929 року. Один із них — Білл Титла, син українських емігрантів з США. Другий — Ніл Хасевич, студент Варшавської академії мистецтв, який у юності втратив ногу і пересувається на протезі. Згодом перший стає головним мультиплікатором Диснея, а другий – головним художником УПА.

Історія ґрунтується на реальних подіях.

Брати Капранови

ПАПЕРОВІ

СОЛДАТИ

ЗЕЛЕНИЙ
ПЕС

НОРА
ДРУК

Брати Капранови

Паперові солдати

Роман

Київ
Нора-Друк

Повне або часткове копіювання тексту твору, переклад, розміщення твору або його перекладів на сайтах та інших інтернет-ресурсах, будь-яке інше його використання без письмового дозволу правовласника ТОВ «Видавництво «НОРА-ДРУК» суворо заборонені. Порухення заборони тягне за собою відповідальність згідно із чинним законодавством.

ISBN 978-966-688-041-6.

© Нора-Друк, 2019

Двоє молодих українців зустрічаються у Варшаві 1929 року. Один із них — Білл Титла, син українських емігрантів з США. Другий — Ніл Хасевич, студент Варшавської академії мистецтв, який у юності втратив ногу і пересувається на протезі. Згодом перший стає головним мультиплікатором Диснея, а другий – головним художником УПА. Історія ґрунтується на реальних подіях.

Антося вже велика, і мама Устина відпускає її саму до лісу, де зара повно-повнісько чорниці — солодкої, великої, такої, що у жменьку влізає хіба десять штукочок.

Антося ще маленька, тому добре бачить, де під листочком ховається ягідка — хитра-хитренька, але їй не обдурити Антосі. Антося знає, що білої ягідки брати не можна, бо то — зелепуха, що маленькі чорничинки кислі й несмачні, і коли ягідки просяться до кошика, вони легко відриваються, а яка не хоче, краще залишити, вона ще не достигла. От яка розумниця маленька Антося! Тому мама й відпускає її саму. Антося знає, що в лісі легко заблукати і не слід ходити незнайомими стежками. Та й куди ходити, коли чорниці цього літа скільки хочеш, — на болітці за старим дубом можна набрати повний кошик. Одну до рота — одну до кошика, одну до рота — одну до кошика. Щоправда, кошик наповнюється повільніше, ніж живіт, і Антося починає пропускати — дві до кошика, одну до рота, три до кошика, одну до рота. Так робота йде швидше. А ще дорогою можна знайти гриб і принести мамі разом із чорницею. Мама похвалить і зварить юшку. Таку смаченьку!

Хутір, де живе Антося разом із мамою Устиною, стоїть біля самого лісу, і Антося вважає цей ліс своїм. А чому ні? Чужі тут не ходять — до села три кілометри битою дорогою, до Клевані взагалі треба їхати конем, бо дуже далеко. Тому і гриби, і чорниці, і малина з суницею — усе це Антосине.

Тата Антося не пам'ятає — від нього залишилася лише фотографія, на якій він у красивій вишитій сорочці та з цигаркою. Мама каже, що пропав на війні, але Антося думає, що коли пропав, значить, знайдеться. Бабка Марта так говорить, коли Антося щось загубить: пошукай і знайдеш, не буває такого, щоб пропало безслідно. От виросте Антося і пошукає тата. Він обов'язково знайдеться так само, як знайшлася була лялька, що її собака затаскав попід сарай. Уже поплакала і забулася, зробила з мамою нову ляльку — а стара все одно знайшлася. Довелося її покласти до скарбу — нехай охороняє. Так, в Антосі є справжній скарб — люстерко, кольорові скельця, міська шпилька для волосся та сторінка з польського журналу, а на ній дівчина така гарна, що аж! І при ній гноми. «Królewna Śnieżka i 7 krasnoludków», — бабка Марта вміє читати, що там написано. Ой, яка

ж гарна ця Крулевна! Коли робили нову ляльку, Антося попросила маму, щоб волосся пришила не косами, як у Антосі, а так, як у тої Сніжки — підстрижене кругом голови. Такі зачіски Антося бачила на фотографіях жінок у совіцьких газетах, які мама привозила з міста. Тільки фотографії ці були сірі, ще й на сірому папері, і тому геть не схожі на гарну кольорову Сніжку. Новій ляльці Антося перев'язала зачіску червоною стрічкою, ще й бантик на чолі нав'язала — точно, як на малюнку. Ну а обличчя вже сама намалювала. Може, воно вийшло і не зовсім так, як на картинці, але все одно це була крулевна Сніжка. Справжня-справжнісінька.

Однак лялька всталася зара вдома, на хуторі — до лісу Антося її не брала, бо ще загубиться. Та й у кошику її носити не можна, щоб не замастити. Оно, яка чорниця соковита! Оно її скільки! Нахилившись до нового куща, який ряснів чорними намистинками, Антося вже простягнула до них долоньку, коли раптом побачила щось незвичайне. Біля стежки в одному місці земля була прим'ята ніби ратицею. Але Антосю не надуріш. Яка ж це ратиця? Ратиця подвійна, загострена спереду, а цей слід був майже круглим. Гонде іще один такий, цей вже зовсім глибокий, бо трапив на вогке. А там-во, недалеко — слід чобота, великого і потоптаного. Значить, хтось тут ходив. І може, навіть не один... То, може, він і чорницю повизбирав? Антося стурбовано зазирнула під сусідні кущики. На щастя, той, хто ходив тут, не цікавився чорницею. Треба ж, який дивак! Антося знизала плечима і знову взялася до роботи. Животик був вже повний чорниці, тому пів кошика ягід набралися швидко — а більше їй не донести, один раз спробувала, то довелося дорогою висипати зайве, нащо такий клопіт, правда?

Вертаючись на хутір, Антося озиралася навкруги — раптом той, хто залишив слід, зачаївся десь за деревом? А може, це тато знайшовся? Ото було б файно! Подивиться, як виросла Антося, яка стала розумниця — це мама говорить, що розумниця, бо самій себе хвалити — гріх.

Бурко вискочив назустріч, мотиляючи хвостом. Він любив Антосю і розповідав їй про все — як корова хвицнула ногою дорогою на пашу, як курки дражнилися, знаючи, що він не зачепить, хоч і поганяє як слід подвір'ям, за що бабка Марта насварить та назве його Кабиздохом. Зара Бурко усім своїм виглядом показував, що виконав важливу роботу

і заслужив на похвалу. Антося присіла, щоби почухати Буркові шию, як він любить, і вислухати, що трапалося.

Двері в хату були зачинені нещільно, а біля ґанку Антося раптом знову побачила круглу заглибину — точно таку, як у лісі.

— Антосю, це ти? — мама Устина поралася на кухні.

Однак Антося пішла не туди, а одразу зазирнула до кімнати. Там було порожньо і тихо. Тільки лава біля столу стояла абияк, криво, бабка Марта ніколи б не дозволила їй так стояти. І плетений килимок, що прикривав ляду підвалу, лежав кривувато, ще й один кінець його загнувся вгору.

Поставивши кошик з чорницею на підлогу, Антося попрямувала просто до ляди, відкинула килимок і щосили постукала своїм маленьким пальчиком по масивній дошці.

— Я знаю, що ви там! — переможно сказала вона і присіла поруч, чекаючи на відповідь. А за мить постукала знову, — Виходьте!

У підвалі щось зашаруділо, ляда, зарипівши, рушила вгору, і у щілині з'явилася чоловіча рука, брудна і зашкарубла. Вона вхопилася за край долівки, а ляда піднялася, відкриваючи темний прямокутник глибки. Одразу після цього чоловіча рука зникла, натомість з темряви визирнув ствол автомата.

— Антосю, що ти робиш! — мама Уляна, що вже стояла на порозі, кинулася вперед і підхопила дівчинку на руки.

Автомат тримала друга чоловіча рука, так само зашкарубла та брудна, а за нею на поверхню виринуло бліде обличчя із чіпкими очима. Антося уважно розглядала його, немовби вивчаючи.

— Дядьку, а ви з лісу? — запитала вона без тіні остраху.

— З чого це ти взяла? — хрипко запитав дядько, висуваючись з пивниці.

— Та от, взяла, — гордовито сказала Антося. — А де той, що без ноги?

При цих словах і без того зіщулені очі дядька звузилися просто у щілини, а палець торкнувся спускового гачка автомата.

— Ні! — закричала Устина, закриваючи дочку своїм тілом.

Устина сиділа на кухні край столу, а Грім, районний провідник ОУН, ходив кімнатою, склавши руки за спиною.

— Звідки дитина знає про безногого? Ти сказала?

— Та ні, вона слід у лісі побачила, а потім біля ґанку. Од дерев'яної ноги. Вона знає. У діда Гандрея така, він ногу на першій війні втратив.

Невисокий чорнявий Грім різко обертався кожного разу, коли ставив питання. Тоді його худорляве тіло випиналося під тертою вицвілою гімнастеркою вузлами м'язів і тут-таки розпрямлялося, немов пружина.

— А про те, що ми у пивниці?

Щоб приховати тремтіння пальців, Устина зробила рух, поправляючи сорочку на плечі. Вона й досі не могла отямитися.

— Антося побачила, що стільці біля столу відсунуті. І килимок над ледою. Думала, що батько повернувся.

— А батько де? — знову несподівано обернувся провідник.

— То вам ліпше знати. Скільки років, як до ваших подався.

Грім на мить зупинився, звів брови над тонким переніссям, про щось міркуючи. Його сіре, як у всіх нічних, обличчя приховувало емоції так, що не можна було вгадати, куди поверне розмова.

— Щось вона в тебе занадто розумна... І взагалі, що тут робить дитина? Тебе ж попереджали, щоб зайвих у хаті не було.

— Вона не зайва! Я її завтра до діда Гандрея відправлею, — Устина раптом підняла очі від столу і з викликом подивилася на провідника. — Зайва... Диви, який шмиткий! Ви же самі раніше прийшли. Іще навіть криївка під загатою не гутова. Самі винні.

Це була правда, за розпорядженням проводу все мало бути готовим до вересня, тобто за два місяці. Але Грім у відповідь люто стукнув по стіні кулаком:

— Ми прийшли раніше, бо так треба було. Це не твого розуму справа. А з дитиною маємо щось робити.

— Що значить, щось робити?! — голос Устини напнувся, як струна.

— А то і значить. Діти небезпечні. Вони язика за зубами не тримають.

— Я же сказала, що завтра до діда відправлею...

— Нікуди ти її не відправлеєш! — грубо перервав Грім, дошкульно перекривляючи її вимову. — Бо усе розпатякає. Кругом міліція, стрибки, партійців розвелось...

Устина роззирнулася по кухні, неначе шукаючи там підказки:

— А що ж рубити? — від розгубленості вона «заукала», як стара волинська баба.

— Не знаю, що робити, — різкий голос провідника примусив кухонний посуд тремтіти на полицях. — Залиш її поки тутечки, і коб ні з ким зі чужих не гувурила... Тьху ти.

Він сам був з цих країв, тому нерідко збивався на волинський говір, але одразу брав себе в руки.

— Та звідки у нас тутика чужі? — зітхнула з полегшенням Устина. — Футор.

Грім нарешті призупинив своє безкінечне ходіння і примирливо гмикнув:

— Тим краще. Але як з'явиться хтось, щоб її не було.

— А де ж я її діну?

— Де хочеш. У льох, на горище, в сарай. Щоб з чужими ані слова. Зрозуміла?

— Та зрозуміла ж... — пробурмотіла Устина і раптом заплакала. — Ой доню, доню, що ж ти наробила!

Провідник Грім подивився на неї, махнув безнадійно рукою, взяв з підвіконня автомат і вийшов геть.

Липень видався спекотним, так що відкрита кватирка кабінету не рятувала від струмків поту під кітелом, а для того, щоб комірець до кінця дня не перетворився на брудну ганчірку, доводилося підкладати під нього носовичок — хай навіть ціною порушення статуту, але це допомагало. У цю пору єдиним місцем, де можна було трохи відпочити від всеприсутньої спеки, слугувала тюрма, яка після остаточного знесення замку Любомирських, залишилася найвидатнішою спорудою міста Рівного. Зведені понад сто років тому товсті камінні стіни оберігали камери від сонячного світла. А у прохолодних темних підвалах знаходилися кімнати для допитів, де офіцери управління МГБ охоче, навіть по декілька разів на день, допитували ув'язнених. Звісно, нічні допити вважалися ефективнішими за денні, але зрештою офіцери — теж люди, тим більше, що націоналістичній гадині все одно скоро прийде гаплик, банди УПА після ліквідації свого главаря Шухевича доживають останні дні.

Старший лейтенант держбезпеки Борис Стекляр не поспішав ставити запитання підозрюваному, насолоджуючись вогкою прохолодою підземелля. Перед ним на прикрученому до підлоги стільці сидів сухоробрий хлопець, приконвойований з Костополя, а на столі лежала листівка, яку знайшли у його кишені.

— Людей у ярма запрягли, — Стекляр вивчав білі літери на чорному тлі, яке символізувало пашу. Зверху на паші стояла родина, запряжена у плуг, яку підганяв батогом черевань із написом «ВКП(б)» на грудях. — Ну і хто ж, на твою думку, запряг людей у ярма? — підняв він очі на хлопця.

Той жалібно скривився:

— Дядю, пустіть! Це на бакун. Їй-бо, не дивився, що намальовано. Дядю...

Усі вони так кажуть: «На бакун», тобто на махорку по-тутешньому. «Знайшов, не бачив, не чув» — стара пісенька. Стекляр підвівся з-за столу, і хлопець одразу боязко скулився:

— Не бийте, дядю!

Стекляр посміхнувся. Мабуть, колеги з району не дотримувалися інструкції, яка забороняла застосовувати фізичні засоби впливу до малолітніх. Ось і сорочка порвана на спині. Ну, їм там, звісно, можна, бо до начальства далеко, а тут, у Рівному, спробуй-но порушити правила — одразу хтось настукає, і матимеш гембель. Бити малолітніх

не можна. Заборонено. А тому для допитів вигадали інший спосіб — високий стілець із сидінням, нахиленим вперед. Якщо на такий посадити шмаркача і руки звеліти покласти попід стегна, то за півгодини м'язи дерев'яніють так, що й бити не треба.

Проте цьому цуценяті не варто знати таких подробиць. Хай боїться биття, коли так йому зрозуміліше. Старший лейтенант держбезпеки заклав руки за спину і повільно обійшов підозрюваного по колу. Той слідкував за ним переляканими очима і судомно здригався, чекаючи на удар.

— Де ти взяв листівку?

— Най... найшов.

— Це я вже чув і більше чути не хочу. Ну?

Зазвичай з такими справами розбиралися на місцях. Протокол, допит, зізнання, стаття 54-10. Але цього чомусь переправили до області. Такий сміливий, що не зізнався? Стекляр кинув оком по худорлявій хлопцевій фігурі і недовірливо скривив губи. Цей шмаркач не витримає навіть щигля по лобі. Значить, колеги хочуть зняти з себе відповідальність. Значить, це чийсь синок чи хрещеник. Якогось бонзи. Піймали з листівкою, то де дітися — як відпустиш, на тебе самого напишуть, а як посадиш, то матимеш клопіт із місцевим начальством. Кому воно треба? От і посилають в область: хай там розбираються, а ми вмиваємо руки. Понтії Пілати костопільського розливу.

Стекляр підійшов до хлопця, взяв його за підборіддя:

— Ну?

І тут на столі задзвонив телефон.

— Слухаю!

— Товаришу старший лейтенант держбезпеки! Вас викликає начальник управління.

— Зрозумів. Буду.

Шмаркач на стільці вже доходив до кондиції, але що поробиш — начальство є начальство. Стекляр викликав конвойного, ретельно помив руки, як завжди робив це після допитів, та швидко попрямував до будинку управління, який причаївся поруч із тюрмою. Зручно, далеко ходити не треба. Якби ще не клята спека.

В кабінеті начальника управління крім господаря його зустріли двоє людей. Один — кремезний капітан з шишкуватою головою — оперуповноважений, здається, з Клевані, от тільки прізвище вилетіло з голови. Другий — залізаний, немов школяр-відмінник, старлей, що його Стекляр ніколи до того не бачив, це точно, бо зорову пам'ять він мав відмінну, найкращу у новосибірській школі контррозвідки.

— Старший лейтенант держбезпеки Стекляр! За вашим наказом прибув!

— Сідай, — опасистий полковник Шевченко вказав рукою на найближчий до себе стілець із м'яким шкіряним сидінням. — Читай, — він посунув до Стеклара аркушик з шапкою «Министерство государственной безопасности СССР»

Ого! З самої Москви!

— Вголос читай! — наказав полковник.

— Обласним управлінням МГБ, — Стеклару від хвилювання стисло горло, і він прокашлявся. — Обласним управлінням МГБ. Ці малюнки підкидають до посольств делегатам сесії Генеральної Асамблеї ООН. Задум провокаторів — переконати громадську думку Заходу, що на Україні немовби йде масова збройна боротьба проти Радянської влади. Ваше завдання: розшукати автора малюнків і припинити його антирадянську діяльність. Міністр МГБ ССРСР Абакумов.

У кабінеті запанувала тиша, усі присутні ніби перетравлювали почуте.

— Розумієте, що це означає? — перепитав полковник, багатозначно постукавши пальцем по зеленому сукну стола.

Усі офіцери кивнули головами.

— Ні, ви не розумієте, що це означає. Шість років, як ми перемогли Гітлера! Як поставили на коліна половину Європи! І що?

Полковник обвів очима присутніх, гості опустили голови, наче відчуючи свою провину за цю прикрість, і лише Стекляр сміливо зустрів погляд начальства.

— Товаришу полковник, — почав він.

— Ну? — голос Шевченка задзвенів грізними нотками.

— Там написано про малюнки...

— Ну?

— А про які саме? Бо коли шукати художника, то треба побачити малюнки...

Полковник гмикнув:

— Кхм. Ну звісно, малюнки, — він видобув з конверта аркушки фотокопій і щиглем послав їх гладкою стільницею у бік підлеглих.

Офіцери схилилися над столом, роздивляючись. Це були листівки, карикатури, побутові сценки, за стилем дуже схожі на те, що десять хвилин тому Стекляр бачив у кімнаті допитів. Малюнків було багато. На них — люди з автоматами і прапорами, гострі, заламані фігурки селян, гротесковані постаті жирних радянських чиновників та міліціонерів. А головне — написи. «Воля народам! Воля людині!», «Слава Україні! Героям слава!».

— За Українську Самостійну Соборну Державу! — вголос процитував полковник. — Самостійну! І це на сьомому році Перемоги! На тридцять третьому році Революції!

— Ну, такого і в нас багато ходить, — зауважив клеванський капітан. Стекляр пригадав його прізвище. Здається, Маркелов.

— І що, пропонуєш цим пишатися? — полковник Шевченко знову почав метати блискавки. — Питання в тому, чому воно в нас досі ходить?

— Друкують десь, — розвів руками Маркелов. У розмові з начальством він тримався по-простецьки, мабуть, за браком в арсеналі інших інтонацій.

— Друкують, — передражнив підлеглого полковник. — Ти мені знайди, де друкують і хто малює! Зрозуміло?

— А може, це не в нас? Може, в іншій області або з-за кордону присилають, — продовжив свої невігадливі міркування капітан.

— Може, — погодився Шевченко і недобре зіщулився. — А може, і у нас. А може, під носом у тебе в Клевані, — голос полковника знову загримів. — Сидить, розумієш, і малює, а ти й не знаєш.

Молодші за званням презирнулися, відчувши раптову зміну атмосфери у кабінеті, а капітан лише знизав плечима — начальственна гроза явно не справила на нього жодного враження:

— Та хіба за кожним наглянеш?

— А за кожним і не треба, не кожен малювати вміє, — ехидно зауважив Шевченко і рішуче лягнув долонею по столу. — Одне слово,

в управлінні створюється спеціальна оперативна група у складі: капітан держбезпеки Маркелов.

— Я! — підхопився той.

— Старший лейтенант держбезпеки Мудрицький, прибув до нас з Ніжина.

— Я!

— Та старший лейтенант держбезпеки Стекляр.

— Я! — звівся на рівні Стекляр.

Полковник уважно оглядів усіх трьох офіцерів, що виструнчилися біля столу.

— Керівником групи призначається... — він зупинив свій погляд на капітані і, дивлячись просто йому в очі, сказав, наче викарбував, — старший лейтенант держбезпеки Стекляр.

Капітан Маркелов здивовано скосив очі на молодшого за званням, а той і вухом не повів, ніби такого рішення й очікував, лише козирнув за статутом:

— Єсть!

— І не треба дивуватися, — пояснив полковник, оглядаючи підлеглих. — У цій справі потрібна мозга. А мозга у нас — Борис.

Для роботи оперативній групі виділили окрему кімнату на третьому поверсі — невелику, однак три столи там вмістилися. Окрім цього керівник групи старший лейтенант Стекляр наполог на ще одному столі — для матеріалів. Він любив тримати все перед очима, тоді зорова пам'ять працювала краще і підказувала асоціації, яких не дасть жодна дедукція Шерлока Голмса. Крім того за цим столом зручно було збирати наради всієї групи. Тоді стільці виставлялися з робочих місць на середину. Саме так зараз розташувалися усі троє — капітан та двоє старших лейтенантів.

— Давайте знайомитися ближче, — почав Стекляр без зайвих церемоній. — Мене, як ви вже знаєте, звати Борис. Капітан Маркелов оперуповноважений з Клевані, а ви...

— Мудрицький Михайло Олексійович, — відрекомендувався прилизаний. — Відряджений до вас із Ніжина.

— Чим займалися?

— Оперуповноважений, самі знаєте.

— Можна на ти.

— Так точно. — Слухняно погодився старлей, але перед тим, як почати наступну фразу, поворушив губами, неначе тренуючись. — Сам... зна-єш, недобиті поліцаї, старости, націоналісти. Але в нас там тихіше, не те, що тут.

Маркелов реготнув:

— Це ти ще у селах не був. Зараз у нас спокій, а ще два роки тому я взагалі боявся один вночі ходити. Їх місцеві так і називають — нічні.

Стекляр зміряв оком русявого ніжинця:

— Ну а на фронті чим займався?

— В політвідділі, — опустил очі той. — Бібліотекарем.

— Ого! — присвиснув Маркелов. — Оце герой!

— Відставить! — скомандував раптом Стекляр.

— Старлей, це ти кому команди роздаєш? — підскочив зі стільця обурений Маркелов. Не тільки званням, але й габаритами він явно переважав керівника групи, і це не віщувало нічого доброго.

— Не старлей, а Борис, — несподівано м'яко відповів Стекляр. — А тебе як?

— Михайло, — просопів Маркелов, і, не знайшовши іншого продовження розмови, невдоволено всівся на місце.

— Так-от, Михайле, нам доведеться працювати разом, а значить сваритися не варто. Це заважає роботі.

Стеклярові, який пройшов війну артилеристом, теж не сподобалося «бойове минуле» ніжинського колеги, але він згадав дитячу приказку про комаху, з якої добра хоч трохи, і вирішив, що бібліотекар згодиться для ведення документації — роботи, яку ненавидить будь-який слідчий, а тим більше оперативник. Так що начальник управління насправді не помилився зі складом групи: бойовий опер Маркелов буде займатися силовими операціями, паперова душа Мудрицький фіксувати все для справи, а керівник, або «мозга», як назвав його полковник, — аналізувати і скеровувати.

— Отже, — Стекляр поклав на стіл фотокопії малюнків невідомого художника. — Які будуть пропозиції? Почнемо з Михайла, який ніжинський.

Мудрицький тильним боком долоні витер піт з чола. В кімнаті стояла задуха.

— Пробачте, але я не знаю тутешньої ситуації. Якби взяти Ніжин, я би почав з інтелігентів. З них багато хто малює.

Маркелов, що мав приємну властивість швидко відходити від суперечок, видобув пачку цигарок.

— Будеш?

— Дякую, не курю, — ввічливо відмовився Мудрицький.

— Ніжний ти, ніжинський, — несхвально сказав капітан, сам закурив і дав прикурити Стекляру. — Інтелігенти — це у вас в Чернігові. А тут чим задріпаніше село, тим більше цієї націоналістичної зарази.

— Що пропонуєш? — запитав Стекляр, пустивши дим.

— А що пропонувати? Взяти бійців та потрусити хутори. Десь там він сидить, слово даю.

— А як не знайдеш?

— Іще потрусити. Знаєш, груші іноді довго трусять, поки попадають.

Від вогню цигарок, здавалося, в кабінеті стало іще спекотніше. Стекляр підійшов до вікна та відчинив його навстіж, благо дивилося воно у внутрішній двір, а тому боятися чужих людей не випадало.

— Ну нехай. А як ти зрозумієш, що впіймав того самого художника? Навіть якщо впіймаєш?

— Ну як, — Маркелов на мить розгубився, — Він сам скаже.

— А якщо не скаже?

— Мені скаже, — запевнив капітан і рефлексивно стиснув кулак.

— А якщо скаже, а листівки потім знову підуть? Це ж ООН, Америка. Ми відрепортуємо, що впіймали, а він насправді десь у США сидить, чи у Мюнхені під американським крилом.

Мудрицький, неначе у школі, підняв руку:

— Дозвольте?

— Валяй, — сказав Маркелов розважливо, і осікся, дивлячись на молодшого за званням керівника групи.

Той кивнув.

— Наскільки я зрозумів, шукають не лише у нашій області?

— Правильно зрозумів.

—Тоді, може, варто встановити зв'язки з іншими групами, щоб координуватися?

—Мабуть, що варто. Але поки що нема чого координувати.

Маркелов підійшов до вікна і влаштувався з цигаркою на підвіконні поруч зі Стекляром.

— Ну добре, мозга, а ти що пропонуєш?

Той видобув з-під комірця мокрий вже носовичок, акуратно розклав його на підвіконні для просушки, а на зміну видобув свіжий із нагрудної кишені. І лише потім відповів:

— Знаєш, Михайле, я вважаю, що впіймати когось можна лише тоді, коли знаєш, кого ловиш.

Маркелов здивовано змахнув руками:

— Як це, кого? Художника.

— А звати його як?

— Звідки я знаю?

— Отож, — Стекляр акуратно склав свіжий носовичок у довгу смужку і взявся засувати під комірць кітеля. — Зрозуміло, я не відкидаю твоєї пропозиції. Потрусити хутори ніколи не зайве. Але для початку треба з'ясувати особу того, кого ми шукаємо... Старший лейтенант Мудрицький!

— Я! — відгукнувся ніжинський бібліотекар.

— Напиши, будь ласка, рапорт до керівництва і попрохай, щоб до нас передали усі нелегальні матеріали, вилучені у населення. Особливо ті, де є малюнки чи щось подібне — журнали, газети, листівки.

— Єсть! — старлей сів за свій стіл і вмокнув перо у чорнильницю.

— І ще, — Стекляр затагнувся цигаркою і випустив за вікно довгий струмінь диму. — Зроби відношення до господарської частини, щоб нам виділили друкарську машинку. Бо документів, я бачу, буде до чорта.

— Навіть відсотків на двадцять більше, ніж до чорта, — хихотнув Мудрицький, який у цій справі безсумнівно почувався докою.

Вдалий жарт ніжинця оцінив навіть капітан Маркелов, реготнувши:

— Це точно.

А керівник групи лише посміхнувся.

Художник Рогов жив на вулиці Калініна, неподалік від красзнавчого музею, який, втім, містяни поміж собою все ще називали резиденцією Коха, або просто «гауляйтером». Прохолода, яку дарувала річка Устя, буяння зелені, тихий, тінистий двір... Лейтенант Стекляр зупинився перекурити, щоб зосередитися перед важливою розмовою. Справа зрозуміла — коли хочеш упіймати художника, треба звернутися до іншого художника. Свояк свояка, як то кажуть. А якщо художник крім іншого ще й майор у відставці, як Рогов, і колишній смершевець — тим краще. Бо не кожен художник захоче допомагати контррозвіднику. А от контррозвідник контррозвіднику завжди допоможе, все розкаже і зайвого не спитає, бо знає службу.

Майор-художник Рогов виявився сивим із залисинами дядьком у галіфе, капцях на босу ногу та майці з плямами синьої фарби поверх волохатих грудей. Попри такий підкреслено цивільний вигляд Стекляр ще на порозі козирнув:

— Я з обласного управління МГБ. Потрібна ваша допомога.

— Ага! Знадобився-таки Рогов! Знадобився! — у голосі художника зазвучали переможні нотки. — Ну, заходь, заходь, коли прийшов!

У коридорі стояв відчутний запах розчинника. Стіни займали картини — у два, а то й три яруси, з-під високої стелі аж до підлоги. Приглушені тони старих полотен, потрісканий лак, золочені рами — немовби до музею потрапив. Господар зачинив двері на три замки і пішов углиб квартири. А гість озирнувся, приголомшений побаченням.

— Проходь, не соромся! — гукнув художник, не озираючись, і за мить уже задзвенів чимсь з кухні.

Стекляр зупинився на порозі великої кімнати і тут уже остаточно очманів. Бо у ній картини займали не лише всю площу стін — вони стояли у кутках, лежали на підлозі одна на одній та, неначе справи у канцелярії, тулилися на полицях етажерки. Портрети, пейзажі, натюрморти визирали один з-поза одного, немовби змагаючись за увагу гостя.

— І це все ваше? — не витримав той, маючи на увазі картини.

Але господар, який вийшов з кухні із пляшкою горілки та склянками в руках, зрозумів його не зовсім правильно.

— Ну звісно. Я не для того цілий рік вів справу проти господарів цієї хати, щоб потім жити в комуналці.

Стекляр несамохіть озирнувся і побачив у коридорі іще двоє дверей, що вели до кімнат. Гарна квартирка, нема що сказати.

— Чого застряг? — художник по-товариському підштовхнув гостя у спину і за ним пройшов у залу.

Окрім картин там знайшлася невеличка тумбочка, на яку господар прилаштував пляшчину й тарілку з оселедцем, та двоє стільців, які він вивільнив з-під банок та пензлів.

— До виставки готуєтеся? — обвів Стекляр поглядом стіни.

— Це не мої, — засміявся господар. — Трофейні. Я ж Варшаву звільняв. І Прусію. Та й тут, у Рівному, мав можливість торкнутися, так би мовити, джерел.

— Я теж Варшаву брав, — зрадів Стекляр. Фронтове братство єднає людей незалежно від віку. — От тільки картин я там не бачив.

— Танкіст?

— Артилерист. Колишній.

— Ага.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

Рекомендована література

[Забудь-річка](#)

Перейти до категорії
Художня література

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ